

На основу члана 31. став 1. Закона о здрављу биља („Службени гласник РС”, број 41/09),

Министар пољопривреде, шумарства и водопривреде, доноси

П Р А В И Л Н И К
О УТВРЂИВАЊУ ПРОГРАМА МЕРА ЗАШТИТЕ ЗДРАВЉА БИЉА
ЗА 2013. ГОДИНУ

- Објављено у „Службеном гласнику Републике Србије” број 33/13 -

Члан 1 .

Овим правилником утврђује се Програм мера заштите здравља биља за 2013. годину, који је одштампан уз овај правилник и чини његов саставни део.

Члан 2.

Конкретне мере заштите здравља биља, рокови, начин спровођења мера, субјекти који ће их спроводити, извори и начин обезбеђивања и коришћења средстава, као и начин контроле спровођења мера утврђени су програмом из члана 1. овог правилника.

Члан 3.

Овај правилник ступа на осмог дана од дана објављивања у „Службеном гласнику Републике Србије”.

Број: 110-00-00039/2013-09
У Београду, 4. априла 2013. године

МИНИСТАР

Горан Кнежевић

ПРОГРАМ

МЕРА ЗАШТИТЕ ЗДРАВЉА БИЉА ЗА 2013. ГОДИНУ

1. Увод

Ради спречавања појаве, уношења, ширења и сузбијања штетних организама на биљу спроводи се:

1) стални надзор над биљем путем службеног процеса бележења, прикупљања и обраде података о присуству или одсуству штетних организама на бази фитосанитарних прегледа, праћења, провере здравственог стања или других процедура и на основу свих осталих расположивих извора. Стални надзор спроводи се на свим културама чије је гајење од значаја за Републику Србију или поједине регионе на бази припреме и достављања извештаја о присуству штетних организама;

2) посебан надзор над штетним организмима, прописан овим програмом, спроводи се у утврђеном временском периоду, ради откривања штетних организама или утврђивања особености њихове популације или утврђивања границе подручја у коме су присутни или одсутни.

Средства за спровођење посебног и сталног надзора на присуство штетних организама прописаних овим програмом (преглед, узорковање, лабораторијско тестирање и транспорт узорака) обезбеђена су Законом о буџету Републике Србије за 2013. годину („Службени гласник РС”, број 114/12), у члану 7, Раздео 23 - Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде, Глава 23.3 - Управа за заштиту биља, Функција 420 - Пољопривреда, шумарство, лов и риболов, Економска класификација 451 - Субвенције јавним нефинансијским предузећима и организацијама (у даљем тексту: буџет Републике Србије), а расподељују се у складу са посебним прописом који доноси Влада којим се уређује расподела и коришћење средстава субвенција у области заштите биља за 2013. годину (у даљем тексту: Програм).

2. Посебан надзор у кромпиру

Посебан надзор у кромпиру базира се на биологији штетних организама кромпира и систему производње кромпира у Републици Србији.

Посебан надзор у кромпиру обухвата следеће штетне организме:

а) бактерије: *Clavibacter michiganensis* ssp. *sepedonicus*, *Ralstonia solanacearum*, *Erwinia chrysanthemi* (*Dickeya* spp.);

б) нематодe: *Globodera pallida*, *Globodera rostochiensis*, *Meloidogyne chitwoodi*, *Meloidogyne falax*;

в) гљиве: *Synchytrium endobioticum*;

г) остале карантински штетне организме: вирусе *Tomato Spotted Wilt Virus*, *Potato spindle tuber viroid* и фитоплазме *Potato stolbur*.

Посебан надзор у кромпиру врши овлашћена пољопривредна стручна служба на територији за коју је овлашћена (у даљем тексту: овлашћена пољопривредна стручна служба), фитосанитарна инспекција и овлашћена лабораторија.

У случају сумње на присуство неког од штетних организама обухваћених посебним надзором у присуству фитосанитарног инспектора врши се узорковање и узорак шаље хитно на лабораторијску анализу.

а) Бактерије

Clavibacter michiganensis spp. *sepedonicus*

Ради откривања и спречавања ширења са циљем ерадикације штетног организма *Clavibacter michiganensis* (Smith) Davis et al. spp. *sepedonicus* (Spieckermann et Kotthoff) Davis et al., проузроковача прстенасте трулежи кртола кромпира, спроводи се посебан надзор над овим штетним организмом.

Обавља се преглед кртола кромпира и где је то оправдано биљака кромпира (*Solanum tuberosum* L.) (у даљем тексту: кртоле или биљке) у одговарајућем временском периоду и узорковање:

- 1) кртола семенског кромпира;
- 2) кртола меркантилног кромпира (*Solanum tuberosum* L.), код произвођача меркантилног кромпира, из магацина и складишта;
- 3) кртола меркантилног кромпира у збирним магацинима, дистрибутивним центрима и центрима за паковање.

Приликом прегледа кртола кромпира, узимају се узорци кртола семенског кромпира и кртола меркантилног кромпира, првенствено из лотова у магацинима произвођача, складиштима, дистрибутивним центрима и центрима за паковање ради обављања визуелног прегледа и лабораторијског тестирања на присуство латентне инфекције.

Узорковање и визуелни преглед кртола (200 кртола) врши овлашћена пољопривредна стручна служба и фитосанитарна инспекција.

Овлашћена лабораторија врши лабораторијско тестирање и води евиденцију о томе. Лабораторијско тестирање на присуство штетног организма обавља се у складу са прописаним поступком.

Овлашћена пољопривредна стручна служба и фитосанитарна инспекција воде евиденцију о произвођачима и прегледима на прописаним обрасцима.

Ralstonia solanacearum (Smith) Yabuuchi et al.

Ради откривања и спречавања ширења са циљем ерадикације штетног организма *Ralstonia solanacearum* (Smith) Yabuuchi et al., проузроковача мрке трулежи кртола кромпира и бактериозне увелости кромпира и парадајза, спроводи се посебан надзор над овим штетним организмом.

Спроводи се преглед биљака и кртола кромпира (*Solanum tuberosum* L.) и преглед биљака парадајза (*Lycopersicon lycopersicum* (L.) Karsten ex Farw), осим семена и плодова парадајза, (у даљем тексту: главне биљке домаћини), других биљака домаћина, површинских вода које се користе за наводњавање или прскање главних биљака домаћина и отпадних вода, као и преглед прописаних објеката.

Посебан надзор обухвата преглед главних биљака домаћина у одговарајућем временском периоду и обавезно узимање узорака за лабораторијско тестирање на присуство латентне инфекције:

- 1) кртола семенског кромпира;

2) кртола меркантилног кромпира (*Solanum tuberosum* L.), код произвођача меркантилног кромпира, из магацина и складишта;

3) кртола меркантилног кромпира у збирним магацинима, дистрибутивним центрима и центрима за паковање;

4) биљака парадајза (*Lycopersicon lycopersicum* (L.) Karsten ex Farw).

Посебан надзор обухвата и преглед у одговарајућем временском периоду и узимање узорака за лабораторијско тестирање на присуство латентне инфекције:

1) других биљака домаћина *Ralstonia solanacearum* (Smith) Yabuuchi et al. укључујући самоникле биљке из фамилије *Solanaceae*, а нарочито *Solanum dulcamara*, тако да пружа податке о врсти, присуству и распрострањености, броју и времену узимања узорака, подручју и методама анализе;

2) површинских вода које се користе за наводњавање и отпадних вода током индустријске прераде или паковања, тако да пружа податке о броју и времену узимања узорака, подручју, водотоку, односно локацији где се врши узорковање, као и методама анализе.

Приликом прегледа кртола кромпира, узимају се узорци кртола семенског кромпира и кртола меркантилног кромпира, првенствено из лотова у складиштима и дистрибутивним центрима, ради обављања визуелног прегледа и узимање узорака за лабораторијско тестирање на присуство латентне инфекције.

Узорковање и визуелни преглед (200 кртола) спроводи овлашћена пољопривредна стручна служба и фитосанитарна инспекција. Лабораторијско тестирање на присуство штетног организма обавља се у складу са прописаним поступком и спроводи га овлашћена лабораторија.

Посебан надзор над *Ralstonia solanacearum* и *Clavibacter michiganensis* ssp. *sepedonicus* организује се тако да пружи податке о:

1) прегледаним површинама под кромпиром и количинама прегледаног кромпира (семенски по категоријама и меркантилни по регионима);

2) прегледаним површинама усева парадајза (семенски и меркантилни усев по регионима);

3) броју визуелних прегледа (у пољу и магацинима);

4) броју и величини узорака кртола, биљака и воде за лабораторијско тестирање на присуство латентне инфекције;

5) броју и величини узорака за лабораторијско тестирање у случају сумње на заразу;

6) резултатима и методама анализа узетих узорака.

Узимају се узорци из свих лотова семенског кромпира (100%), узорци кртола меркантилног кромпира, других биљака домаћина и воде (површинске и отпадне воде) за лабораторијско тестирање на присуство латентне инфекције - до 1000 узорака.

Средства за спровођење посебног надзора на присуство штетних организама *Clavibacter michiganensis* ssp. *sepedonicus* и *Ralstonia solanacearum*, (преглед, узорковање, лабораторијско тестирање и транспорт узорака) обезбеђена су у буџету Републике Србије, а расподељују се у складу са Програмом.

Erwinia chrysanthemi
(*Dickeya* spp.)

Ради откривања штетног организма *Erwinia chrysanthemi* (*Dickeya* spp.) спроводи се посебан надзор над овим штетним организмом.

Посебан надзор обухвата визуелни преглед усева семенског кромпира у току вегетације, визуелни преглед кртола и узорковање у случају сумње односно присуства симптома, као и преглед семенског кромпира и узимање узорака за лабораторијско тестирање приликом увоза.

Лабораторијско тестирање на присуство *Erwinia chrysanthemi* (*Dickeya* spp) обавља се од стране овлашћене лабораторије.

Средства за спровођење лабораторијског тестирања у усевима семенског кромпира на присуство штетног организма *Erwinia chrysanthemi* (*Dickeya* spp.) обезбеђена су у буџету Републике Србије, а расподељују се у складу са Програмом.

б) Нематоде

Спроводи се обавезно узорковање земљишта од стране фитосанитарне инспекције ради лабораторијске анализе на присуство нематода *Globodera pallida* и *Globodera rostochiensis* пре заснивања семенских усева кромпира у складу са Правилником о здравственом прегледу усева и објеката за производњу семена, расада и садног материјала и здравственом прегледу семена, расада и садног материјала („Службени лист СРЈ”, бр. 66/99 и 13/02, „Службени лист СЦГ”, бр. 10/03 и 13/03 и „Службени гласник РС”, бр. 39/06, 59/06, 115/06, 119/07 и 107/08 - у даљем тексту: Правилник о здравственом прегледу).

Спроводи се и визуелни преглед усева семенског кромпира у току вегетације, као и визуелни преглед и узорковање у усевима меркантилног кромпира у складиштима од стране овлашћене пољопривредне службе.

У карантинским подручјима спроводи се посебан надзор над зараженим парцелама од стране фитосанитарне инспекције.

За *Meloidogyne chitwoodi* и *Meloidogyne falax* спроводи се визуелни преглед у вегетацији у семенском и меркантилном кромпиру и узорковање кртола у случају сумње на заразу.

Табела 1. Посебан надзор у кромпиру за *Globodera* spp.

Објекат надзора	Пројектован број узорака
Семенски усев кромпира	до 1400
Карантинско подручје (заражене парцеле)	до 100
Усев меркантилног кромпира	до 250

Табела 2. Посебан надзор у семенском кромпиру (нематоде)

Величина производног подручја (ha)	Број тестираних узорака	Густина узорковања (број узорака по ha)
до 700*	1400	2

* подаци о годишњој процени производње семенског кромпира

Табела 3. Посебан надзор у меркантилном кромпиру (нематоде)

Величина производног подручја (ha)	Број тестираних узорака	Густина узорковања (број узорака по ha)
50.000	250	0,5

Средства за спровођење посебног надзора на присуство карантинских нематода у усевима меркантилног кромпира и карантинским подручјима обезбеђена су у буџету Републике Србије, а расподељују се у складу са Програмом.

в) Гљиве

Synchytrium endobioticum

Пре заснивања усева семенског кромпира спроводи се узорковање земљишта од стране фитосанитарног инспектора ради лабораторијске анализе на присуство *Synchytrium endobioticum*, у складу са Правилником о здравственом прегледу.

Посебан надзор у семенском и меркантилном кромпиру на присуство *Synchytrium endobioticum* обухвата визуелни преглед усева током вегетације, као и преглед кртола у складиштима семенског и меркантилног кромпира од стране овлашћене пољопривредне службе.

г) Остали карантински штетни организми

За остале карантински штетне организме у кромпиру (*Tomato Spotted Wilt Virus*, *Potato spindle tuber viroid*, *Potato stolbur*) врши се визуелни преглед и узорковање у случају сумње на појаву тих штетних организама, како у семенском, тако и меркантилном кромпиру и то током вегетације и у складиштима.

3. Посебан надзор у јабучастом воћу

Посебан надзор у јабучастом воћу базира се на биологији штетних организама јабучастог воћа и систему производње јабучастог воћа у Републици Србији.

Посебан надзор обухвата следеће штетне организме:

а) бактерије: *Erwinia amylovora*;

б) фитоплазме: *Apple proliferation phytoplasma* (јабука), *Pear Decline phytoplasma* (крушка);

в) гљиве: *Alternaria mali* (EPPO A1).

а) Бактерије

Erwinia amylovora

Посебан надзор над штетним организмом *Erwinia amylovora* обухвата прегледе главних биљака домаћина (јабучастог воћа) у одговарајућем

временском периоду, узимање узорака за лабораторијско тестирање у случају сумње на заразу и по потреби узорковање на присуство епифитне популације.

Посебан надзор над проузроковачем бактериозне пламењаче јабучастог воћа *Erwinia amylovora* обухвата:

1) визуелни преглед објеката за производњу садног материјала јабучастог воћа (матични засади, растила, изолациони појас) током вегетације, у складу са Правилником о здравственом прегледу, као и узимање узорака у случају сумње;

2) визуелни преглед производних засада и других биљака домаћина *Erwinia amylovora* у изолационом појасу следећих родова и врста: *Amelanchier* (мерала), *Chaenomeles* (јапанска дуња), *Cotoneaster* (дуњарица), *Crataegus* (глог), *Cydonia* (дуња), *Eriobotrya* (јапанска мушмула), *Malus* (јабука), *Mespilus* (мушмула), *Photinia davidiana* (фотинија), *Pyracantha* (глоговица), *Pyrus* (крушка) и *Sorbus* (оскоруша).

Посебан надзор над проузроковачем бактериозне пламењаче јабучастог воћа *Erwinia amylovora* организује се тако да пружи податке о:

- 1) врсти и сортама биља на којима се врши надзор;
- 2) матичним засадима и растилима (врста објекта, старост, катастарска општина, парцела, GPS координате);
- 3) производним засадима у изолационом појасу (прегледана површина, број објеката, старост, катастарска општина, парцела, GPS координате);
- 4) времену, начину и обиму узорковања;
- 5) паковању и кретању узорака и документацији која их прати;
- 6) резултатима и методама анализа узетих узорака;
- 7) биљкама домаћинима у изолационом појасу (род, врста, објекат, катастарска општина, парцела, GPS координате).

Овлашћена пољопривредна стручна служба врши визуелне прегледе и узима узорке у случају присуства симптома у матичним засадима, растилима, изолационом појасу и производним засадима и води евиденцију о томе.

Овлашћена лабораторија врши лабораторијско тестирање и води евиденцију о томе.

Средства за спровођење лабораторијског тестирања до 50 узорака на присуство *Erwinia amylovora* обезбеђена су у буџету Републике Србије, а расподељују се у складу са Програмом.

б) Фитоплазме

Apple proliferation phytoplasma
(*Candidatus Phytoplasma mali*)
(*proliferacija jabuke*)

Посебан надзор на присуство *Apple proliferation phytoplasma* (*Candidatus Phytoplasma mali*) спроводи се визуелним прегледом објеката за производњу садног материјала јабучастог воћа (матични засади, растила, изолациони појас) у одговарајућем временском периоду (октобар) код произвођача уписаних у Регистар произвођача, прометника и увозника садног материјала, као и визуелним прегледом производних засада, посебно на већим надморским

висинама и у воћњацима који су у близини четинара на којима један део животног циклуса проводи вектор *Apple proliferation phytoplasma*.

Посебан надзор над *Apple proliferation phytoplasma* организује се тако да пружи податке о статусу штетног организма, а нарочито о:

- 1) врсти и сортама биља на којима се врши надзор;
- 2) матичним засадима и растилима (катастарска општина, парцела, GPS координате);
- 3) производним засадима (прегледана површина, број објеката, старост, катастарска општина, парцела, GPS координате);
- 4) времену, начину и обиму узорковања;
- 5) паковању и кретању узорака и документацији која их прати;
- 6) резултатима и методама анализа узетих узорака.

Овлашћена пољопривредна стручна служба врши визуелне прегледе и узима узорке у случају присуства симптома у матичним засадима, растилима, изолационом појасу и производним засадима и води евиденцију о томе.

Овлашћена лабораторија врши лабораторијако тестирање и води евиденцију о томе.

Средства за спровођење посебног надзора над *Apple proliferation phytoplasma (Candidatus Phytoplasma mali)* у производним засадима и лабораторијског тестирања до 20 узорака обезбеђена су у буџету Републике Србије, а расподељују се у складу са Програмом.

Pear decline phytoplasma (*Candidatus Phytoplasma pyri*)

Посебан надзор на присуство *Pear decline phytoplasma* спроводи се визуелним прегледом објеката за производњу садног материјала крушке (матични засади, растила, изолациони појас) у одговарајућем временском периоду (октобар) код произвођача уписаних у Регистар произвођача, прометника и увозника садног материјала, као и визуелним прегледом производних засада.

Посебан надзор над *Pear decline phytoplasma* организује се тако да пружи податке о статусу штетног организма а нарочито о:

- 1) врсти и сортама биља на којима се врши надзор;
- 2) матичним засадима и растилима (катастарска општина, парцела, GPS координате);
- 3) производним засадима (прегледана површина, број објеката, старост, катастарска општина, парцела, GPS координате);
- 4) времену, начину и обиму узорковања;
- 5) паковању и кретању узорака и документацији која их прати;
- 6) резултатима и методама анализа узетих узорака.

Овлашћена пољопривредна стручна служба врши визуелне прегледе и узима узорке у случају присуства симптома у матичним засадима, растилима, изолационом појасу и производним засадима и води евиденцију о томе.

Овлашћена лабораторија врши лабораторијско тестирање и води евиденцију о томе.

Средства за спровођење посебног надзора над *Pear decline phytoplasma* у производним засадама и лабораторијског тестирања до 20 узорака обезбеђена су у буџету Републике Србије, а расподељују се у складу са Програмом.

в) Гљиве

Alternaria mali

Посебан надзор над гљивом *Alternaria mali* спроводи се у циљу утврђивања присуства /одсуства овог штетног организма у Републици Србији обзиром на податак из 1996. године о првом налазу ове гљиве у Републици Србији који је уједно и први налаз у ЕРРО региону.

Посебан надзор над гљивом *Alternaria mali* спроводи се визуелним прегледом производних засада јабуке у главним производним подручјима у одговарајућем временском периоду и узорковања за потребе лабораторијског тестирања.

Посебан надзор над гљивом *Alternaria mali* организује се тако да пружи податке о статусу штетног организма, а нарочито о:

- 1) врсти и сортама биља на којима се врши надзор;
- 2) матичним засадама и растилима (катастарска општина, парцела, GPS координате);
- 3) производним засадама (катастарска општина, парцела, GPS координате);
- 4) времену, начину и обиму узорковања;
- 5) резултатима и методама анализа узетих узорака.

Посебан надзор обухвата визуелни преглед материјала, као и узимање узорака за потребе лабораторијског тестирања од стране овлашћене лабораторије.

Средства за спровођење посебног надзора и лабораторијског тестирања до 100 узорака обезбеђена су у буџету Републике Србије, а расподељују се у складу са Програмом.

4. Посебан надзор у коштичавом воћу

Посебан надзор у коштичавом воћу базира се на биологији штетних организама коштичавог воћа и систему производње коштичавог воћа у Републици Србији.

Посебан надзор обухвата следеће штетне организме:

- а) бактерије: *Pseudomonas syringae* pv. *persicae*, *Xanthomonas arboricola* pv. *prun*;
- б) вирус: *Plum pox virus*;
- в) фитоплазма: *European stone fruit yellows* (Candidatus *Phytoplasma prunorum*);
- г) вириод: *Peach latent mosaic viroid*.

а) Бактерије

Pseudomonas syringae pv. *persicae*
Xanthomonas arboricola pv. *pruni*

Посебан надзор над овим штетним организмима спроводи се у циљу утврђивања одсуства/присуства и потврде статуса ових штетних организама.

Посебан надзор над бактеријама *Pseudomonas syringae* pv. *persicae* и *Xanthomonas arboricola* pv. *pruni*, спроводи се визуелним прегледом објеката за производњу садног материјала коштичавог воћа (матични засади, растила, изолациони појас) и производних засада у главним производним подручјима у одговарајућем временском периоду, као и узимањем узорака за потребе лабораторијског тестирања.

Посебан надзор над *Pseudomonas syringae* pv. *persicae* и *Xanthomonas arboricola* pv. *pruni*, организује се тако да пружи податке о статусу штетног организма, а нарочито о:

- 1) врсти и сортама биља на којима се врши надзор;
- 2) матичним засадима и растелима (катастарска општина, парцела, GPS координате);
- 3) производним засадима (катастарска општина, парцела, GPS координате);
- 4) времену, начину и обиму узорковања;
- 5) резултатима и методама анализа узетих узорака.

Посебан надзор обухвата визуелни преглед материјала, као и узимање узорака за потребе лабораторијског тестирања.

Средства за спровођење посебног надзора и лабораторијског тестирања до 40 узорака обезбеђена су у буџету Републике Србије, а расподељују се у складу са Програмом.

б) Вирус

Plum pox virus

Посебан надзор над *Plum pox virus* се базира на биологији овог вируса, као и на систему и обиму производње садног материјала коштичавог воћа у Републици Србији и састоји се од визуелног прегледа објеката за производњу садног материјала коштичавог воћа (матични засади, растила, изолациони појас) у одговарајућем временском периоду и узимања узорака у матичним засадима коштичавог воћа током вегетације код произвођача уписаних у Регистар произвођача, прометника и увозника садног материјала.

Посебан надзор над вирусима коштичавог воћа организује се тако да пружи податке о:

- 1) врсти и сортама биља на којима се врши надзор;
- 2) матичним засадима и растелима (катастарска општина, парцела, GPS координате);
- 3) времену, начину и обиму узорковања;
- 4) паковању и кретању узорака и документацији која их прати;

5) резултатима и методама анализа узетих узорака, као и присутним сојевима вируса.

Овлашћена пољопривредна стручна служба врши визуелни преглед и узорковање у матичним засадима, растилима и изолационом појасу у складу са Правилником о здравственом прегледу и води евиденције о томе.

Овлашћена лабораторија врши лабораторијско тестирање и води евиденцију о томе.

Средства за лабораторијско тестирање пријављених матичних стабала на присуство *Plum pox virus* обезбеђена су у буџету Републике Србије, а расподељују се у складу са Програмом.

в) Фитоплазма

European stone fruit yellows (*Candidatus Phytoplasma prunorum*)

Посебан надзор над *European stone fruit yellows* састоји се од визуелног прегледа објеката за производњу садног материјала коштичавог воћа (матични засади, растила, изолациони појас) у одговарајућем временском периоду и узорковања у случају сумње у матичним засадима коштичавог воћа током вегетације код произвођача уписаних у Регистар произвођача, прометника и увозника садног материјала, као и визуелног прегледа производних засада у главним производним подручјима.

Посебан надзор над *European stone fruit yellows* организује се тако да пружи податке о статусу штетног организма, а нарочито о:

- 1) врсти и сортама биља на којима се врши надзор;
- 2) матичним засадима и растилима (катастарска општина, парцела, GPS координате);
- 3) производним засадима (катастарска општина, парцела, GPS координате);
- 4) времену, начину и обиму узорковања;
- 5) паковању и кретању узорака и документацији која их прати;
- 6) резултатима и методама анализа узетих узорака.

Овлашћена пољопривредна стручна служба врши визуелни преглед и узима узорке у случају присуства симптома у матичним засадима, растилима, изолационом појасу и производним засадима и води евиденције о томе.

Овлашћена лабораторија врши лабораторијско тестирање и води евиденцију о томе.

Средства за спровођење посебног надзора над *European stone fruit yellows* и лабораторијског тестирања до 20 узорака обезбеђена су у буџету Републике Србије, а расподељују се у складу са Програмом.

г) Вироид

Peach latent mosaic viroid

Посебан надзор над *Peach latent mosaic viroid* се базира на биологији овог вируса, као и на систему и обиму производње садног материјала коштичавог воћа у Републици Србији и састоји се од визуелног прегледа

објеката за производњу садног материјала коштичавог воћа (матични засади) у одговарајућем временском периоду и узимања узорача у матичним засадима коштичавог воћа током вегетације код произвођача уписаних у Регистар произвођача, прометника и увозника садног материјала.

Посебан надзор над *Peach latent mosaic viroid* организује се тако да пружи податке о:

- 1) врсти и сортама биља на којима се врши надзор;
- 2) матичним засадима (катастарска општина, парцела, GPS координате);
- 3) времену, начину и обиму узорковања;
- 4) паковању и кретању узорача и документацији која их прати;
- 5) резултатима и методама анализа узетих узорача, као и присутним сојевима вируса.

Средства за лабораторијско тестирање до 100 узорача на присуство *Peach latent mosaic viroid* обезбеђена су у буџету Републике Србије, а расподељују се у складу са Програмом.

5. Посебан надзор у виновој лози

Посебан надзор у виновој лози базира се на биологији штетних организама винове лозе и систему гајења винове лозе у Републици Србији.

Посебан надзор обухвата следеће штетне организме:

- а) фитоплазме: *Candidatus Phytoplasma vitis (Flavescence doree)* и инсекта као вектора *Scaphoideus titanus* као вектора;
- б) бактерије: *Xylophilus ampelinus* и *Agrobacterium vitis*.

а) Фитоплазме

Candidatus Phytoplasma vitis (Flavescence doree)
Scaphoideus titanus као вектора

Посебан надзор над проузроковачем златастог жутила винове лозе - *Candidatus Phytoplasma vitis (Flavescence doree)* спроводи се визуелним прегледом објеката за производњу садног материјала винове лозе (матични засади, прпоришта, изолациони појас), визуелним прегледом производних засада у одговарајућем временском периоду и узимањем узорача у случају присуства симптома на виновој лози и другим биљкама домаћинима.

Посебан надзор над проузроковачем златастог жутила винове лозе *Candidatus Phytoplasma vitis (Flavescence doree)* организује се тако да пружи податке о распрострањености, а нарочито о:

- 1) врсти и сортама биља на којима се врши надзор;
- 2) матичним засадима, прпориштима и изолационом појасу (катастарска општина, парцела, GPS координате);
- 3) производним засадима (прегледана површина, број објеката, катастарска општина, парцела, GPS координате);
- 4) времену, начину и обиму узорковања;
- 5) паковању и кретању узорача и документацији која их прати;
- 6) резултатима и методама анализа узетих узорача.

Овлашћена пољопривредна стручна служба врши здравствени преглед и узима узорке у случају присуства симптома у матичним засадима и подриштима у складу са Правилником о здравственом прегледу.

Овлашћена пољопривредна стручна служба бележи присуство биљака са симптомима у изолационом појасу и производним засадима на подручју свог деловања и обавештава фитосанитарну инспекцију о томе.

Фитосанитарна инспекција врши преглед производних засада (у изолационом појасу и ван њега) и узорковање биља у случају сумње на присуство заразе, организује транспорт узорака и води евиденције о томе.

Узорковање биљака са симптомима се врши у складу са планом који доноси фитосанитарна инспекција.

Овлашћена пољопривредна стручна служба сигнализира моменат пиљења ларви *Scaphoideus titanus* и најпогодније време третмана на свом подручју.

Овлашћена лабораторија врши лабораторијско тестирање и води евиденцију о томе.

Средства за спровођење посебног надзора над *Flavescence doree* у производним засадима и лабораторијског тестирања до 150 узорака обезбеђена су у буџету Републике Србије, а расподељују се у складу са Програмом.

б) Бактерије

Xylophilus ampelinus

Посебан надзор над овим штетним организмима спроводи се у циљу утврђивања одсуства/присуства и потврде статуса овог штетног организма.

Посебан надзор над *Xylophilus ampelinus* спроводи се визуелним прегледом објеката за производњу садног материјала винове лозе и производних засада у главним производним подручјима у одговарајућем временском периоду и узорковања за потребе лабораторијског тестирања.

Посебан надзор над *Xylophilus ampelinus* организује се тако да пружи податке о статусу штетног организма, а нарочито о:

- 1) врсти и сортама биља на којима се врши надзор;
- 2) матичним засадима и растилима (катастарска општина, парцела, GPS координате);
- 3) производним засадима (катастарска општина, парцела, GPS координате);
- 4) времену, начину и обиму узорковања;
- 5) резултатима и методама анализа узетих узорака.

Посебан надзор обухвата визуелни преглед материјала, као и узимање узорака за потребе лабораторијског тестирања.

Средства за спровођење посебног надзора и лабораторијског тестирања до 20 узорака обезбеђена су у буџету Републике Србије, а расподељују се у складу са Програмом.

Agrobacterium vitis

Посебан надзор над овим штетним организмима спроводи се у циљу утврђивања присуства штетног организма *Agrobacterium vitis*.

Посебан надзор над *Agrobacterium vitis* спроводи се визуелним прегледом објеката за производњу садног материјала винове лозе од стране овлашћене пољопривредне стручне службе и производних засада пореклом од материјала из увоза од стране фитосанитарне инспекције, у одговарајућем временском периоду и узимањем узорака за потребе лабораторијског тестирања у случају присуства симптома.

Средства за спровођење лабораторијског тестирања до 30 узорака обезбеђена су у буџету Републике Србије, а расподељују се у складу са Програмом.

6. Посебан надзор у малини

Гљиве

Phytophthora fragariae var. *rubi*

Посебан надзор у малини базира се на биологији штетних организама малине и систему производње малине у Републици Србији.

Посебан надзор обухвата карантински штетни организам, и то гљиве *Phytophthora fragariae* var. *rubi*.

Посебан надзор на присуство гљиве *Phytophthora fragariae* var. *rubi* спроводи се у матичним и производним засадима малине.

Овлашћена пољопривредна стручна служба врши визуелни преглед и узорковање у матичним и производним засадима малине у главним производним подручјима на присуство штетног организма и води евиденције о томе.

Овлашћена лабораторија врши лабораторијско тестирање и води евиденцију о томе.

Средства за спровођење посебног надзора и лабораторијског тестирања до 30 узорака у матичним и производним засадима малине обезбеђена су у буџету Републике Србије, а расподељују се у складу са Програмом.

7. Посебан надзор у јагоди

Бактерије и гљиве

Xanthomonas fragariae *Phytophthora fragariae* var. *fragaria*

Посебан надзор у јагоди базира се на биологији штетних организама јагоде и систему производње јагоде у Републици Србији.

Посебан надзор обухвата карантински штетне организме, и то: бактерију *Xanthomonas fragariae* и гљиву *Phytophthora fragariae* var. *fragaria*.

Овлашћена пољопривредна стручна служба врши визуелни преглед и узорковање на наведене штетне организме у матичним и производним засадима и води евиденцију о томе.

Овлашћена лабораторија врши лабораторијско тестирање и води евиденцију о томе.

Средства за спровођење посебног надзора и лабораторијског тестирања до 10 узорака обезбеђена су у буџету Републике Србије, а расподељују се у складу са Програмом.

8. Посебан надзор у пасуљу

Бактерије

Xanthomonas axonopodis pv. *phaseoli*

Посебан надзор у пасуљу базира се на биологији штетних организама пасуља и систему производње пасуља у Републици Србији.

Посебан надзор на присуство бактерије *Xanthomonas axonopodis* pv. *phaseoli* обухвата узорковање природног семена свих категорија, осим предосновног семена, од стране фитосанитарне инспекције. Број узорака који се узима у току посебног надзора у пасуљу одговара укупном броју пријава за здравствени преглед усева.

Средства за спровођење лабораторијског тестирања природног семена обезбеђена су у буџету Републике Србије, а расподељују се у складу са Програмом.

9. Посебан надзор у парадајзу

Посебан надзор у парадајзу базира се на биологији штетних организама и систему производње парадајза у Републици Србији.

Посебан надзор у парадајзу обухвата карантински штетне организме, и то:

а) бактерије: *Xanthomonas vesicatoria*, *Clavibacter michiganensis* sp. *Michiganensis*;

б) вирусе: *Pepino mosaic virus*, *Tomato yellow leaf curl virus*;

в) вириод: *Potato spindle tuber viroid*

а) Бактерије

Xanthomonas vesicatoria

Clavibacter michiganensis ssp. *michiganensis*

Посебан надзор у парадајзу базира се на биологији штетних организама и систему производње парадајза у Републици Србији.

Посебан надзор на присуство бактерија *Xanthomonas vesicatoria* и *Clavibacter michiganensis* ssp. *michiganensis* обухвата узорковање природног семена свих категорија, осим предосновног семена, од стране фитосанитарне инспекције.

Број узорака који се узима током посебног надзора у парадајзу одговара укупном броју пријава за здравствени преглед усева.

Средства за спровођење лабораторијског тестирања природног семена обезбеђена су у буџету Републике Србије, а расподељују се у складу са Програмом.

б) Вируси

Pepino mosaic virus

Ради откривања штетног организма *Pepino mosaic virus* спроводи се посебни надзор на површинама на којима се производи семе парадајза, расад парадајза *Lycopersicon lycopersicum* (L) Karsten ex Farw. и плодови парадајза *Lycopersicon lycopersicum* (L) Karsten ex Farw.

Посебан надзор обухвата визуелни преглед материјала, као и узимање до 100 узорака за потребе лабораторијског тестирања на присуство латентне инфекције од стране овлашћене лабораторије.

Посебан надзор над *Pepino mosaic virus* организује се тако да пружи податке о :

- 1) врсти и сортама биља на којима се врши надзор;
- 2) времену, начину и обиму узорковања;
- 3) резултатима и методама анализа узетих узорака.

Средства за спровођење посебног надзора и лабораторијског тестирања на присуство *Pepino mosaic virus* до 100 узорака обезбеђена су у буџету Републике Србије, а расподељују се у складу са Програмом.

Tomato yellow leaf curl virus

Посебан надзор на присуство *Tomato yellow leaf curl virus* спроводи се у систему производње парадајза у затвореном простору.

Посебан надзор обухвата визуелни преглед материјала, као и узимање узорака за потребе лабораторијског тестирања.

Средства за спровођење посебног надзора и лабораторијског тестирања до 20 узорака обезбеђена су у буџету Републике Србије, а расподељују се у складу са Програмом.

в) Вироид

Potato spindle tuber viroid

Ради спречавања уношења и откривања штетног организма *Potato spindle tuber viroid* спроводи се посебан надзор у расаду парадајза *Lycopersicon lycopersicum* (L) Karsten ex Farw.

Посебан надзор обухвата визуелни преглед материјала, као и узимање узорака за потребе лабораторијског тестирања од стране овлашћене лабораторије.

Средства за спровођење посебног надзора и лабораторијског тестирања до 50 узорака обезбеђена су у буџету Републике Србије, а расподељују се у складу са Програмом.

10. Посебан надзор у паприци

Бактерије

Xanthomonas euvesicatoria

Посебан надзор у паприци базира се на биологији штетних организама и систему производње паприке у Републици Србији.

Посебан надзор на присуство бактерије *Xanthomonas euvesicatoria* обухвата обавезно узорковање натуралног семена (категорије: основно) од стране фитосанитарне инспекције.

Број узорака који се узима у току посебног надзора у паприци одговара укупном броју пријава за здравствени преглед усева паприке за производњу семена основне категорије.

Средства за спровођење лабораторијског тестирања натуралног семена (категорије: основно) обезбеђена су у буџету Републике Србије, а расподељују се у складу са Програмом.

11. Посебан надзор у украсном биљу

Посебан надзор у украсном биљу спроводи се у циљу утврђивања одсуства/присуства/ и потврде статуса следећих штетних организама:

- а) гљиве: *Phytophthora ramorum*, *Phytophthora kernovi*;
- б) вируси: *Iris yellow spot virus (IYSV)*, *Impatiens necrotic spot virus*;
- в) виرويد: *Potato spindle tuber viroid*.

а) Гљиве

Phytophthora ramorum

Посебан надзор над *Phytophthora ramorum* врши се у украсном биљу у оквиру родова: *Rhododendron*, *Viburnum*, *Pieris*, *Syringa*, *Pseudotsuga menziesii*, *Kalmia*, *Camellia*, *Leucothoe*, *Taxus baccata*.

Посебан надзор обухвата визуелни преглед материјала из увоза на продајним местима и расаднике на подручју Републике Србије, као и узимање узорака за потребе лабораторијског тестирања од стране овлашћене лабораторије.

Средства за спровођење посебног надзора и лабораторијског тестирања до 40 узорака обезбеђена су у буџету Републике Србије, а расподељују се у складу са Програмом.

Phytophthora kernoviae

Посебан надзор над *Phytophthora kernoviae* врши се у украсном биљу у оквиру родова: *Fagus*, *Rhododendron* као и *Drimys winteri* (Winteraceae), *Fagus sylvatica* (Fagaceae), *Gevuina avellana* (Proteaceae), *Hedera helix* (Araliaceae), *Ilex aquifolium* (Aquifoliaceae), *Liriodendron tulipifera* (Magnoliaceae), *Magnolia* spp. (Magnoliaceae), *Michelia doltsopa* (Magnoliaceae), *Pieris formosa*

(Ericaceae), *Quercus ilex* (Fagaceae), *Quercus robur* (Fagaceae), *Vaccinium myrtillus* (Ericaceae).

Посебан надзор обухвата визуелни преглед материјала из увоза на продајним местима и расаднике на подручју Републике Србије, као и узимање узорака за потребе лабораторијског тестирања од стране овлашћене лабораторије.

Средства за спровођење посебног надзора и лабораторијског тестирања до 20 узорака обезбеђена су у буџету Републике Србије, а расподељују се у складу са Програмом.

б) Вируси

Iris yellow spot virus (IYSV)

Посебан надзор на присуство *Iris yellow spot virus* (вектор *Thrips tabaci*) врши се у украсном биљу, укључујући и остале биљне врсте које се гаје у затвореном простору: *Allium cepa*, *A. porrum*, *Eustoma russellianum*, *Iris hollandica*, *Amaryllis sp.*

Посебан надзор обухвата визуелни преглед материјала у заштићеном простору, као и узимање узорака за потребе лабораторијског тестирања од стране овлашћене лабораторије.

Средства за спровођење посебног надзора и лабораторијског тестирања до 20 узорака обезбеђена су у буџету Републике Србије, а расподељују се у складу са Програмом.

Impatiens necrotic spot virus

Посебан надзор на присуство *Impatiens necrotic spot virus* спроводи се у украсном биљу, укључујући и остале биљне врсте које се гаје у заштићеном простору: *Impatiens New Guinea*, *Aconitum*, *Alstroemeria*, *Anemone*, *Antirrhinum*, *Begonia*, *Bouvardia*, *Callistephus*, *Columnea*, *Cyclamen persicum*, *Dahlia*, *Dendranthema x grandiflorum*, *Eustoma grandiflorum*, *Exacum affine*, *Fatsia japonica*, *Gerbera*, *Gladiolus*, *Limonium*, *Lobelia*, *Pittosporum*, *Primula*, *Ranunculus*, *Senecio cruentus*, *Sinningia speciosa*, *Zantedeschia aethiopica*, *Capsicum annuum*, *Cichorium endivia*, *Cucumis sativus*, *Lactuca sativa*, *Ocimum basilicum*, *Valerianella olitoria*.

Посебан надзор обухвата визуелни преглед материјала у заштићеном простору, као и узимање узорака за потребе лабораторијског тестирања од стране овлашћене лабораторије.

Средства за спровођење посебног надзора у украсном биљу за лабораторијско тестирање до 20 узорака обезбеђена су у буџету Републике Србије, а расподељују се у складу са Програмом.

в) Вироид

Potato spindle tuber viroid

Ради спречавања уношења и откривања штетног организма *Potato spindle tuber viroid* спроводи се посебан надзор у украсном биљу рода

Brugmansia Pers. и врсте *Solanum jasminoides* Paxton као и у расаду парадајза *Lycopersicon lycopersicum* (L) Karsten ex Farw.

Посебан надзор обухвата визуелни преглед материјала, као и узимање узорака за потребе лабораторијског тестирања од стране овлашћене лабораторије.

Средства за спровођење посебног надзора у украсном биљу и лабораторијско тестирање до 50 узорака обезбеђена су у буџету Републике Србије, а расподељују се у складу са Програмом.

12. Посебан надзор у шумским расадницима и шумским подручјима

Посебан надзор у шумским расадницима и шумским подручјима спроводи се у циљу утврђивања одсуства/присуства/ и потврде статуса следећих штетних организама:

- а) нематодe: *Bursaphelenchus xylophilus*;
- б) гљиве: *Gibberella circinata*.

а) Нематодe

Bursaphelenchus xylophilus

Посебан надзор над *Bursaphelenchus xylophilus* се спроводи у циљу спречавања уношења овог штетног организма.

Ради откривања штетног организма борове нематодe - *Bursaphelenchus xylophilus* (Steiner et Buhner) Nickle et al. спроводи се визуелни преглед и узорковање на присуство штетног организма осетљивог дрвета, коре и биља, и то:

1) осетљивог дрвета и коре, који обухватају дрво и изоловану кору четинара (Coniferales), осим рода *Thuja* L.;

2) осетљивог биља, осим плодова и семена, следећих родова: *Abies* Mill., *Cedrus* Trew, *Larix* Mill., *Picea* A. Dietr., *Pinus* L., *Pseudotsuga* Carr. i *Tsuga* Carr..

Посебан надзор обухвата визуелни преглед материјала, узорковање и лабораторијско тестирање узорака од стране овлашћене лабораторије.

Визуелни преглед осетљивог биља и узорковање у случају присуства симптома спроводе имаоци јавних овлашћења, док визуелни преглед и узорковање осетљивог дрвета и коре врши фитосанитарна инспекција.

Посебан надзор над *Bursaphelenchus xylophilus* организује се тако да пружи податке о:

- 1) врсти осетљивог дрвета, коре и биља на којима се врши надзор;
- 2) месту и локацији прегледа и узорковања;
- 3) времену, начину и обиму узорковања;
- 4) резултатима и методама анализа узетих узорака.

Средства за лабораторијско тестирање до 40 узорака од стране овлашћене лабораторије обезбеђена су у буџету Републике Србије, а расподељују се у складу са Програмом.

б) Гљиве

Gibberella circinata

Посебан надзор над *Gibberella circinata* спроводи се ради спречавања уношења штетног организма.

Посебан надзор ради откривања штетног организма *Gibberella circinata* спроводи се визуелним прегледом биља намењеног садњи рода *Pinus L.* и врсте *Pseudotsuga menziesii* и семена.

Посебан надзор обухвата визуелни преглед материјала и узорковање у случају сумње као и лабораторијско тестирање.

Посебан надзор над *Gibberella circinata* организује се тако да пружи податке о:

- 1) врсти осетљивог биља на којима се врши надзор;
- 2) месту и локацији прегледа и узорковања;
- 3) времену, начину и обиму узорковања;
- 4) резултатима и методама анализа узетих узорака.

Средства за идентификацију штетног организма од стране овлашћене лабораторије до 20 узорака обезбеђена су у буџету Републике Србије, а расподељују се у складу са Програмом.

13. Посебан надзор над инсектима

Посебан надзор над инсектима спроводи се у циљу утврђивања одсуства/присуства/распрострањености и потврде статуса штетних организама, и то:

- а) *Ceratitis capitata*;
- б) *Tuta absoluta*;
- в) *Drosophila suzuki*;
- г) *Dryocosmus kuriphilus*

Посебан надзор над инсектима спроводе овлашћене пољопривредне службе у оквиру Програма праћења и прогнозе штетних организама, као и овлашћена лабораторија.

Постављање клопки и праћење штетних организама врше овлашћене пољопривредне службе у складу са упутствима овлашћене лабораторије.

Овлашћена лабораторија израђује стручна упутства, врши едукацију стручних лица, идентификацију штетних организама класичним ентомолошким методама и методама молекуларне биологије (ДНК баркодинг). Едукација се организује у складу са потребама стручних лица ангажованих у реализацији посебног надзора.

Средства за спровођење посебног надзора од стране овлашћене лабораторије обезбеђена су у буџету Републике Србије, а расподељују се у складу са Програмом.

а) *Ceratitis capitata*

Посебан надзор над *Ceratitis capitata* спроводи се у циљу утврђивања присуства/одсуства овог организма у производним воћњацима у

Републици Србији. Надзор се спроводи постављањем феромонских клопки у запуштеним воћњацима бресака, крушака или јабука.

Посебан надзор обухвата постављање клопки, визуелни преглед материјала, као и идентификацију ухваћених инсеката класичним ентомолошким методама уз потврду идентификације употребом молекуларних метода.

б) *Tuta absoluta*

Посебан надзор над *Tuta absoluta* спроводи се постављањем феромонских клопки у усевима парадајза у заштићеном простору, као и на отвореном пољу.

Посебан надзор обухвата постављање клопки на 43 локалитета, визуелни преглед материјала, као и идентификацију ухваћених инсеката класичним ентомолошким методама уз потврду идентификације употребом молекуларних метода.

в) *Drosophila suzuki*

Посебан надзор над *Drosophila suzukii* спроводи се у циљу ране детекције овог штетног организма и његове контроле. *Drosophila suzukii* је винска мушица пореклом из Азије која изазива значајне економске штете на следећим биљкама домаћинима: *Prunus spp.* (углавном слатке вишње, али и брескве, шљиве), *Vaccinium spp.* (боровнице), *Rubus spp.* (малине и купине), *Fragaria ananassa* (јагода).

Подаци о осталим биљкама домаћинима су: *Actinidia spp.* (киви), *Cornus spp.* (дрен) *Diospyros kaki* (јапанска јабука), *Ficus carica* (смокве), *Vitis vinifera* (стоне и винске сорте).

Посебан надзор обухвата постављање клопки, визуелни преглед материјала, као и идентификацију ухваћених инсеката класичним ентомолошким методама уз потврду идентификације употребом молекуларних метода.

г) *Dryocosmus kuriphilus*

Посебан надзор над *Dryocosmus kuriphilus* спроводи се ради спречавања уношења и откривања штетног организма.

Посебан надзор ради откривања штетног организма спроводи се визуелним прегледом биља и садног материјала следећих врста: *Castanea crenata Sieb. et Zucc.* (јапански кестен), *Castanea dentata Marsh.* (амерички кестен), *Castanea mollissima Blume* (кинески кестен), *Castanea sativa × crenata* (хибрид питомог и јапанског кестена) и *Castanea sativa Mill.* (питоми кестен).

Посебан надзор обухвата визуелни преглед материјала, узорковање у случају сумње и идентификацију ухваћених инсеката и спроводе га имаоци јавних овлашћења и овлашћене лабораторије.

Посебан надзор над *Dryocosmus kuriphilus* организује се тако да пружи податке о:

- 1) врсти биља на којима се врши надзор;
- 2) месту и локацији прегледа и узорковања;
- 3) времену, начину и обиму узорковања;
- 4) резултатима и методама анализа узетих узорака.

Средства за идентификацију штетног организма од стране овлашћене лабораторије обезбеђена су у буџету Републике Србије, а расподељују се у складу са Програмом.

14. Посткарантински надзор

Средства за спровођење посткарантинског надзора од стране овлашћене пољопривредне стручне службе и лабораторијског тестирања биља (до 30 узорака) у случају сумње на присуство и других карантински штетних организама који нису прописани овим програмом обезбеђена су у буџету Републике Србије, а расподељују се у складу са Програмом.